

YAŞANMIŞLIKLAR BAĞLAMINDA SAMİHA AYVERDİ'NİN “BAĞ BOZUMU”

Sait ÖZER

Bağ Bozumu Samiha Ayverdi'nin yaşanmışlıklar bağlamında şahit olduğu tasavvuftan, eğitime pek çok konuda tespitlerinin, değerlendirmelerinin yer aldığı makalelerinden ve hatıralarından oluşuyor.

“Tatlı Limon” başlıklı yazıda Samiha Ayverdi'nin küçük yaşlarında nelere kafa yordüğünü, nelerle meşgul olduğunu okuyoruz: “Beş altı yaşlarındaki bir kız çocuğu, bebek oynamaya bile yeni yeni başlar. Ben ve yaşitlarım ise, bir yandan çocukluğumuzun icaplarını yerine getirirken, hayatımızın ağırlık noktasını ciddi memleket meseleleri teşkil etmekte bulunuyordu. Duyup öğrendiklerimizden içimizin yanmasına rağmen, vatana bir hizmetimiz mi dokunuyordu? Hayır, Ancak toprağın ayağımızın altından kaymakta olduğunu hissediyor ve bu ıstırapla da gülerken dahi ağlamaklı oluyorduk.” (s.54).

Ayverdi, diğer eserlerinde olduğu gibi Bağ Bozumu'nda da gayrı Müslimlere (hususen Yahudilere) ve onlara karşı Türklerin tutum ve davranışlarına yer veriyor. Müslümanların ve özelde Türklerin yaşadığı felaketlerde Yahudilerin parmağı olduğu tespitini yaptıktan sonra iğneyi kendimize batırmamız gerektiği noktasında da yine mühim tespitlerde bulunuyor: “Ancak şunu da kabul etmek lazım gelir: Suç yalnız Yahudi'de aranmamalı. Zira, bunu, onun fitne ve fesattaki tarihi rolünü nazar-ı itibara almaksızın bağrına bastıran Türk'ün gafletinde ararken, bir yandan da Türk'e karşı el ele vermiş Haçlı dünyanın emperyalist ve kapitalist ihtiraslarının askeri, siyasi ve dahi ve vicdani saldırganlığında görmek lazımdır ve: ‘Beni kimse yenemez’ düşüncesine saplanıp kalarak, yürüyen dünyanın kapı eşliğinde oturan mağrur kafayı da suçlamak gerekmektedir.” (s.22).

Osmanlının son dönemleri gerçekten çok hazindir. Bir taraftan -iç düşmanlar diyelim- cahil ve kifayetsiz iktidar heveslileri ile diğer taraftan Yahudi menfaati ele ele vermiştir. “Memleket idaresi, cahil ve tecrübesiz olduğu kadar, siyasi ve ilmi kifayetten de mahrum bir iktidarın elinde bulunuyordu. Dirayetli, politik dehası dünyaca kabul edilmiş II. Sultan Abdülhamid'i Yahudi menfaati el ele vererek Osmanlı tahtından indiren İttihatçıların aynı tahta oturttukları Sultan Mehmet Reşat ise iktidarın keyfi idarelerine boyun eğmiş bir iyi niyet insanı idi. Ne ki memleketi çekip çevirmek için yalnız iyi niyetin kâfi gelmediği muhakkaktı.” (s.45).

Sultan Abdülhamid oynanan oyunların farkındadır. “Devletin iç ve dış münasebetlerinde son derece uyanık ve hassas olan padişah, Rus ve Batılı menfaatlerinin pençesine düşmüş Rumeli Hıristiyanlığı kadar Orta Şark'ta gözü olan Avrupalı devletlere ve bilhassa yerli Arapların cehaletinden istifade ederek büyük paralar karşılığı toprak satın almakta bulunan Yahudilere göz açtırmamak hususunda son derece basiretli ve dikkatli idi. Çok defa Mabeyn'de telgraf başına geçerek Filistin Mutasarrıfı Cevdet Bey'e ülkeden toprak satın almak isteyen Yahudilere satış yapılmaması yolunda talimat verdiğine tarihin doğrucu dudağı şahadet etmektedir.” (s.66).

Yanlış Batılılaşma anlayışı yine Ayverdi'nin üzerinde hassasiyetle durduğu konulardandır. “O devirlerde Türk kadınının şapka giymesi demek Batılılaşmak ya da Batılılaşmaya özenmek demektir. Hudutları henüz Avrupa, Asya ve Afrika'da bulunan Osmanlı Türklüğü birleşik Haçlı kuvvetlerinden son darbeyi yememişti. Amma Türk münevverinin hesapsız kitapsız Batı hayranlığı, üst seviyelerden, kafasız aristokrat kalabalığı içine sızmış bulunuyordu. Marika'nın, Eleni'nin şapkasını giymekle Avrupalılaştığını, çocuğunu mürebbiyeye teslim ederek Batılı karakteri kazandığını zanneden gafil zümre gittikçe yaygınlaşıyordu.” (s.120).

Maalesef bu gafil zümre öz değerlerinden utanan onu bir gerilik sayan zümredir ki Ayverdi bunlar konusunda ümitsizdir: “Öz değerleriyle iftihar etmeyi dahi utanılır bir gerilik sayan gafil aydınların, memleketlerine ne hayırları dokunabilirdi? Ne yazık ki kendi değerleri ve meseleleriyle uğraşmayı tenezzül kabul edecek kadar idrakine çelme takılmış münevver, asırlarca dünya siyasetine istikamet çizmiş milletin şanını şerefini bir kalemde silip göremez olmuştu. Ne çare ki, bu hatasını göstermeye muktedir basiretli ve kifayetli bir uyanık kütlenin de ağır basması ihtimali kalmamıştı.” (s.147).

Feyzini Kenan Rifai hazretlerinden alan Samiha Ayverdi tasavvuf konusunda oldukça hassastır. “Tasavvuf nedir? Diye sorulsa, bu suali karşılamak hiç de zannedildiği kadar kolay olamaz. Zira tasavvuf bir zıtlar abidesi olan insan bünyesini ruhen de yekpareleştirerek bütünlüğe götüren yoldur. Bütünün zırhı içine ise ne cennet iştiyakı ne cehennem korkusu ne mevki, ne para hırsı, kinler, düşmanlıklar, menfaate dayalı dostluklar girebilir. Çünkü bütün bunlar insanoğlunun deruni vahdetini zedeleyen nefsanî hançerlerdir. Görünüşte küçük hakikatte ise büyük olan insanın, yaradılışındaki gaye vahdettir, vahdete ulaşmaktır. Bu yekpareliği ise ancak müşterek manevi değerler meydana getirebilir. Bu köprü kurulmadıkça da ne ferden ferde ne de cemiyetten cemiyete birlik ve asayiş meydana gelebilir.” (s.189).

Samiha Ayverdi, eğitim konusunda da kafa yormuş tespit ve tavsiyelerde bulunmuştur. Eğitim yoluyla nesillerimizin kazandıracığı mili şuuru önemser. Bu konuda tavsiyelerde bulunur. “Maariftten ne beklenir? En azından:

4) Kültür ihtilal ve enflasyonlarının süngüsü ile delik deşik edilen Türk dilinin, Türk tarihinin ve Türk imanının akan kanlarını durdurmak. (s.235).

Diğer maddeleri buraya almak istemedim onun yerine eğitimin temel taşı olan öğretmenlerimize yönelik tespitlerini almak ve sizleri düşünmeye davet etmek istiyorum.

“Öğretmenlerimizin maruz bulunduğu maddi-manevi zorlukların, aksaklıkların, eksikliklerin giderilmesi. (yarım pabuçla yarı aç yarı tok otuz saat ders veren öğretmenin nisbi bir refaha kavuşturulması. Lojman temini. Öğrenci kâğıdı okumaktan kitap hatta gazete okumaya fırsat bulamayan bu mağdur zümreye devletin el uzatıp maddi refahına muvazi olarak çeşitli seminerlerle bilgi dağarcığının zenginleştirilmesi.)” (s.239). Bugün gelinen noktada elbette pek çok şey yapılmış önemli mesafeler kat edilmiştir ancak Ayverdi’nin tespitlerinden önemli bir kısmı çözüm beklemektedir.

Samiha Ayverdi’nin Türk’ün irfanına, zarafetine hayranlığı çok büyüktür. Onun, geçmişten getirdiğimiz ve kökleri çok sağlam olan bu medeniyetin zaman zaman sekteye uğrasa da bir gün şahlanacağına inancı tamdır. “Müslüman Türk, irfan sahibi idi. İrfan da ne ki, dersek, bir milletin, iman ve tarih yayığında asırlar boyu döve işleye meydana getirdiği deruni zarafet, incelik ve medeniyetin parlak terkididir. İşte bu terkip, insanoğlunun elinden, dilinden söz ve davranış olarak taşan bir müstesna verim, iç bünyenin sermaye ve zenginliği denilebilir... Türk cemiyeti şehirlisi ile köylüsü ile öyle insanlar topluluğu idi ki Allah korkusu deyince, hatırlarına cehennem gibi, azap gibi, kahır gibi endişeler gelmez, haşyetullah denen ilahi heybet, saygı ve ürperişlerin sevgi dolu neşvesi gelirdi.” (s.286).

Tekrar bu irfanı yakalamak ve Yunusvari

Sırat kıldan incedir kılıçtan keskincedir

Varıp onun üstüne evler yapasım gelir

demek mümkündür, bu ruh Türk milletinde vardır.

Samiha Ayverdi, Bağ Bozumu, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 2005, s.296.